

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד בסיסית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון — סיפורת (סיפור חסידי וסיפור קצר) — (33×1) — 33 נקודות
פרק שני — נובלות של עגנון וקריאה מונחית — (33×1) — 33 נקודות
פרק שלישי — שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, — (17×2) — 34 נקודות
שירת ביאליק, שירה עברית במאה ה-20) סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של

היצירות שנלמדו בכיתה.

(2) אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (סיפור חסידי וסיפור קצר) (33 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-3. בשאלה שבחרת, ענה על שני הסעיפים א-ב.

שים לב: אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

1. סיפור חסידי וסיפור קצר

- א. תאר את דמות המשנה באחד משני הנוסחים של הסיפור החסידי "אוצר תחת הגשר" שלמדת, והסבר את תפקידה בסיפור. (16 נקודות)
- ב. בחר בדמות משנה מסיפור קצר שלמדת, תאר אותה, והסבר את תפקידה בסיפור. (17 נקודות)

סיפור קצר

2. "המפתח" / יצחק בשביס־זינגר

- לפניך קטע הלקוח מהסיפור "המפתח".
- היא החדירה את המפתח וסובבה אותו. אך אבוי, המפתח נשבר. רק הידית נותרה בידה. בסי תפסה מיד את גודל שברה.
- א. איזה שלב בעלילת הסיפור מבטא קטע זה? הסבר את דבריך. (8 נקודות)
- ב. תאר את התנהגותה ואת מחשבותיה של בסי לפני שבירת המפתח ואחריה. (25 נקודות)

3. "המפתח" / יצחק בשביס־זינגר וסיפור קצר נוסף

- בסיפורים קצרים רבים יש ניגוד בין זמנים, בין מקומות, בין דמויות ועוד.
- א. תאר שני ניגודים בסיפור "המפתח", והסבר את תרומתם לעיצוב דמותה של בסי. (18 נקודות)
- ב. בחר בסיפור קצר נוסף שלמדת שיש בו ניגוד. מהו הניגוד? הסבר את תרומתו לעיצוב הדמות המרכזית או להבנת המשמעות של הסיפור. (15 נקודות)

פרק שני – נובלות של עגנון וקריאה מונחית (33 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 4-7.

נובלות של עגנון

4. "תהלה"

ענה על שני הסעיפים א- ב.

א. לפניך קטע מן הנובלה "תהלה", ובו תיאור חדרה של תהילה. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

אבני הרצפה מצוחצחות היו, כיוצא בהן כלי הבית. וסדין לבן פרוס על המיטה הקטנה שבמקצוע ושולי הכתלים מסוידים היו בסיד כחול, ועל השולחן עמד הכד כשהוא מכוסה בקלף וחומר חותם ונר מונחים לצדו. אימתי סָדָה את הכתלים ואימתי הדיחה את הרצפה ואימתי צחצחה את כליה? אם מלאכים לא עשו את מלאכתה, היא עשתה כל הלילה.

תיאור החדר של תהילה משקף את דמותה, ויש בו רמז מטרים בנוגע להמשך עלילת הנובלה. הסבר והדגם את שני החלקים של קביעה זו. (14 נקודות)

ב. תיאורי החפצים בנובלה הם אחד האמצעים לאפיון דמותה של תהילה. בחר בשני חפצים מן הנובלה (שאינם מוזכרים בקטע שבסעיף א), והסבר מה אפשר ללמוד מהם על דמותה של תהילה. (19 נקודות)

5. "והיה העקוב למישור"

קרא את הקטע שלפניך מן הנובלה "והיה העקוב למישור", וענה על שני הסעיפים א- ב שאחריו. אך צרות האחרונות משכחות את הראשונות והנה כנף מעילו כרותה וצרור כספו אין ויתמודד על הארץ תחתיו ויבך בלי הפוגות ויקלל את העניות שהביאתו לידי קבצנות ואת הקבצן שהשיאו למכור את כתב ההמלצה ואת הפונדקי יותר מכולם. אך את עצמו לא זכר ולא נתן תפלה בנפשו...

א. איזו תכונה של מנשה־חיים באה לידי ביטוי בקטע זה? הבא מן הנובלה שתי דוגמאות נוספות שבהן תכונה זו באה לידי ביטוי (בתשובתך אל תכתוב על סיום הנובלה). (20 נקודות)

ב. האם בסיום הנובלה מנשה־חיים מתנהג באופן שונה מזה המתואר בקטע שקראת? נמק את דברך. (13 נקודות)

קריאה מונחית

6. האם הדמות המרכזית בספר הקריאה המונחית שלמדת פועלת כדי לשנות את גורלה או נכנעת לגורלה? הסבר את דבריך, ותאר שני אירועים מספר הקריאה המשקפים את האופן שבו נוהגת דמות זו.
7. ביצירות רבות מושמעת ביקורת על תכונה אנושית או על תופעה חברתית. מהי הביקורת בספר הקריאה המונחית שלמדת? תאר והסבר שני אירועים מרכזיים בעלילת הספר שבהם ביקורת זו באה לידי ביטוי.

/המשך בעמוד 5/

פרק שלישי — שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירה עברית במאה ה־20) (34 נקודות)

שים לב! מפרק זה (שאלות 8-14) עליך לענות על שתי שאלות:
על שאלה אחת מהפיוט ושירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 8-11), ועל שאלה אחת מהשירה העברית במאה ה־20 (שאלות 12-14).
(לכל שאלה — 17 נקודות; סה"כ — 34 נקודות)

פיוט ושירת ימי הביניים, שירת ביאליק ענה על אחת מהשאלות 8-11.

8. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דרור יקרא / דונש בן־לברט

בית 1	דרור יקרא לְבִן וּלְבַת וַיִּנָּצְרְכֶם כְּמוֹ בָּבֶת. נָעִים שְׂמֶכֶם וְלֹא יִשְׁבֶּת, שָׁבוּ נֹחוּ בְיוֹם שַׁבָּת!	בית 4	אֱלֹהִים, תֵּן בְּמִדְבַּר הָרָר הַדָּס שְׁשָׁה בְרוֹשׁ תִּדְהָר וְלִמְזֹהִיר וְלִנְזֹהָר שְׁלוֹמִים תֵּן כְּמִי נָהָר.
בית 2	דְּרֹשׁ נָוִי וְאוֹלָמִי וְאוֹת יֵשַׁע עֲשֵׂה עָמִי, נָטַע שׁוֹרֶק בְּתוֹךְ כְּרָמִי — שְׁעָה שׁוֹעֵת בְּנֵי עָמִי.	בית 5	הִדֹּף קָמִי, אֵל קָנָא, בְּמוֹג לֵבָב וּבְמַגָּה, וְנִרְחִיב פֶּה, נִמְלֵא נָא לְשׁוֹנִי לֶךְ רִנָּה.
בית 3	דִּלְךָ פּוֹרָה בְּתוֹךְ בָּצָרָה וְגַם בְּבָל אֲשֶׁר גְּבָרָה. נִתֵּץ צָרִי בְּאֵף עֲבָרָה, שָׁמַע קוֹלִי בְיוֹם אֶקְרָא.	בית 6	דִּעָה חֲכָמָה לְנַפְשֶׁךָ וְהִיא כְּתוּר לְרֹאשְׁךָ נִצֵּר מִצִּנּוֹת קְדוּשָׁךָ שְׁמֵר שַׁבָּת קְדוּשָׁךְ!

פרש את הבית השני, והסבר כיצד בית זה מתקשר לרעיון המרכזי בפיוט.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הבא מבול / ר' יהודה הלוי

הבא מבול ושם תבל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,
ואין אדם ואין חיה ואין עוף – / הקף הפל ושכבו מעצבה?
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה.
ואשניח לכל עבר – ואין כל, / אבל מים ושמם ותבה,
וליתן בהרתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשיבה.
ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה!
וים ינעף – ונפשי תעלו, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה.

א. הסבר את הקשר בין הבית האחרון בשיר ובין השיר כולו. (9 נקודות)

ב. בחר מהשיר בשתי דרכי עיצוב שונות, והסבר את תרומתן להדגשת המצב שהמשורר מצוי בו. (8 נקודות)

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שחרתיך בכל שחרי / ר' שלמה אבן-גבירול

שחרתיך בכל שחרי ונשפי / ופרשתי לך כפי ואפי.
לך אהמה בלב צמא, ואדמה / לדל שואל עלי פתחי וספי.
מרומות לא יכילוה לשבתך – / ואולם יש מקומה תוך סעפי!
הלא אצפן בלבי שם כבודך / וגבר חשקך עד יעבר-פי:
אני על כן אהודה שם אדני / בעוד נשמת אלהים חי באפי.

א. תאר והסבר את ההדרגתיות ביחס של הדובר כלפי אלוקים, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשיר. (10 נקודות)

ב. בחר מן השיר באמצעי אמנותי נוסף (מלבד הדרגתיות), והסבר את תרומתו להבנת הרעיון המרכזי בשיר. (7 נקודות)

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

צִנַּח לוֹ זִלְזָל / חיים נחמן ביאליק

צִנַּח לוֹ זִלְזָל עַל-גֶּדֶר וְיָנֵם –

כֹּה יָשָׁן אֲנִכִּי:

נָשַׁל הַפָּרִי – וּמָה-לִּי וּלְגִזְעִי.

וּמָה-לִּי וּלְשׁוֹכִי?

נָשַׁל הַפָּרִי, הַפָּרַח כְּבֶר נִשְׁכָּח –

שָׁרְדוּ הָעָלִים –

יָרְגוּ יוֹם אֶחָד הַסַּעַר – וְנָפְלוּ

אֶרְצָה חֲלָלִים.

אַחֵר – וּנְמָשְׁכוּ לֵילוֹת הַזְּעָה,

לֹא מְנוּחָה וּשְׁנָת לִי,

בָּדָד אֶתְחַבֵּט בְּאֶפֶל וְאֶרְצִי

רֹאשִׁי אֶל-כֶּתֶלִי.

וְשׁוֹב יִפְרַח אָבִיב, וְאֲנִכִּי לְבָדִי

עַל-גִּזְעִי אֶתְלָה –

שָׁרְבִיט קָרַח, לֹא צִיץ לוֹ וּפָרַח,

לֹא-פָרִי וְלֹא-עָלָה.

בשיר זה מוטיב המוות מבטא את המצב הנפשי של הדובר.

תאר את הופעותיו של מוטיב זה, והסבר במה הוא מסייע להבנת מצבו הנפשי של הדובר.

שירה עברית במאה ה־20

ענה על אחת מהשאלות 12-14.

12. אדם מול בוראו

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

אי / זלדה

אָנִי דּוֹרְכֶת עַל הָאָדָמָה
כְּמוֹ עַל גּוֹף חַי
כְּאוֹתָם פְּלִיטֵי אֲנִיָּה
שֶׁעָמְדוּ עַל גִּבּוֹ שֶׁל לִוְיָתָן
כִּי טָעוּ בְּמִרְאָה הָעֵינִים.

אָנִי דּוֹרְכֶת עַל הָעֶפֶר
שֶׁתַּחֲתִיו מְדַבְּרִים הַמִּים
מְדַבְּרִים שְׂרָשִׁים
מְדַבְּרוֹת מִתְּכוֹת
קוֹל הַמוֹנֵם מַחְרִישׁ אֶת אֲזוֹנֵי
מִסְחָרֵר אֶת לְבִי
גַם הָאֲוִיר מִתְנוּעֵעַ וְשָׁר
וּבְגִבָּהִים מִתְפּוֹצְצִים עוֹלָמוֹת.

רַק הַמַּחְשָׁבָה עַל אֱלֹהִים
הִיא אִי בְּמַעֲרַבְלֶת.

א. קרא את שתי השורות שלפניך הלקוחות מן השיר.

גַם הָאֲוִיר מִתְנוּעֵעַ וְשָׁר

וּבְגִבָּהִים מִתְפּוֹצְצִים עוֹלָמוֹת.

הסבר שורות אלה ואת הקשר שלהן לרעיון המרכזי בשיר. בתשובתך כתוב כיצד הן משקפות

את התחושות של הדוברת. (12 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "אדם מול בוראו".

הצג והסבר אמצעי אמנותי אחד המעצב את הקשר של האדם עם בוראו בשיר שבחרת.

(5 נקודות)

13. במשפחה

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

וְהִילֵד אֵינָנוּ / יהודה עמיחי

בית 1
בְּנִי, אַתָּה שׁוֹב מִדְּאִיג אוֹתִי.
מִזְמָן לְזִמָּן אַתָּה מִדְּאִיג אוֹתִי
בְּקִבְעוֹת שֶׁהִיָּתָה צְרִיכָה לְהַרְגִיעַ אוֹתִי.

בית 2
אֲנִי זֹכֵר שְׁפַעַם, כְּשֶׁהִיָּת קָטָן,
רְאִינוּ יַחְדָּו שְׂרָפָה בְּמִלּוֹן גְּדוֹל.
הָאֵשׁ וְהַמִּים וְהַעֲשָׂן,
הִילָלוּת וְהַצְעָקוֹת וְהָאוֹרוֹת הַמְּהַבְּהִים בְּטְרוֹף,
כָּל אֵלֶּה חֲסָכוּ לִי הֶרְבֵּה דְבוּרִים
עַל מָה הֵם הַחַיִּים. וְעַמְדָנוּ בְּדַמָּה.

בית 3
אֲנִי שׁוֹאֵל אֶת עֲצָמֵי אִיפָּה הַחֲכִיָּא אָבִי
אֶת הַפֶּחַד שְׁלוֹ, אוֹלִי בְּאֶרֶץ סָגוּר
אוּ בְּמָקוֹם אַחֵר מִחוּץ לְהֶשֶׁג יְדֵי הַיְלָדִים
אוֹלִי עִמָּךְ בְּלָבוֹ.

בית 4
אֲבָל עֲכָשׁוּ אַתָּה שׁוֹב מִדְּאִיג אוֹתִי.
אֲנִי מִחְפֵּשׁ אוֹתְךָ תָּמִיד,
הַפַּעַם בֵּין עֶרְפְּלֵי הַגִּלְלִיל הָעֲלִיּוֹן,
אֲנִי אָבָא עֶרְפֵּל.
וְהִילֵד אֵינָנוּ, כִּי הוּא כָּבֵד מִכָּבֶד.

א. בבית הרביעי בשיר הדובר אומר: "אֲנִי אָבָא עֶרְפֵּל".

הסבר את המשמעות של המטפורה "אבא ערפל", וכתוב מה אפשר ללמוד ממנה על תחושותיו של האב. (12 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "במשפחה".

הצג והסבר אמצעי אמנותי אחד המסייע לעיצוב יחסים בין דורות בשיר שבחרת. (5 נקודות)

14. שירים בצל השואה

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שם, אִמְרָתִי / טוביה ריבנר

בית 1 יִצְאָתִי מִבֵּיתִי הָאֲרָעִי לְהִרְאוֹת לְבָנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי.

שֵׁם, אִמְרָתִי, שְׂכַבְתִּי עַל הָאֲרֶץ

אָבֹן לְמִרְאֲשׁוֹתֵי נְמוּךְ מִן הָעֶשֶׂב

בְּעֶפֶר הָאֲרֶץ

הַכֹּל שֵׁם נִשְׁמַר.

בית 2 עֲבָרְנוּ בְּהָרִים וּבְיַעְרוֹת וּבְעָרִים שֶׁהָיוּ

מְעָרוֹת וְהַמִּים נִקְווּ בְּדֶרֶךְ וְהַכְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים.

הַמְּכֻוֹנִית דִּלְגָה עַל הַבּוֹרוֹת

בית 3 מָה הָאֵוִיר הַמְּתוֹק הַזֶּה? שׁוֹאֲלִים בָּנִי.

מָה הַטִּיחַ הַנוֹפֵל מִהִקִּירוֹת.

בית 4 אֵין דָּבָר, הַגִּידָה הַיְשִׁישָׁה בְּחֶלֶן.

כָּאֵן גַּם הָעֵתִיר עָבַר. וְסִגְרָה אֶת עֵינֶיהָ הַיְבֵּשׁוֹת

בְּעוֹף הָעוֹלָה וְקוֹפֵל אֶת כְּנָפָיו וְצוֹלֵל.

בית 5 כָּאֵן נוֹלְדָתִי, אִמְרָתִי לְבָנִי.

הוֹרִי וְזִקְנִי נוֹלְדוּ כָּאֵן קָרוֹב.

נוֹלְדִים. כָּאֵן הָיָה בֵּית

אִמְרָתִי לְבָנִי וְהָרוּחַ עָבְרָה

בֵּינִי לְבֵין הַמֵּלִים.

בית 6 יִצְאָתִי לְהִרְאוֹת לְבָנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי, וּמָתִי

נֹאכֵל, שׁוֹאֲלִים בָּנִי, וְאִיפֹה

נִלְוֶנָּה?

א. הסבר את הקשר בין הבית הראשון בשיר לבית האחרון, וכתוב כיצד קשר זה מבטא את

התהליך שהדובר עובר. (12 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "שירים בצל השואה".

הצג והסבר אמצעי אמנותי אחד המסייע לעיצוב הנושא. (5 נקודות)

בהצלחה!